

„Musicie przekazać tę historię dalej...” Filip Białowicz

Warsztat historyczny dla młodzieży polskiej przygotowujący do uczestnictwa w obchodach 70. rocznicy powstania w niemieckim nazistowskim obozie zagłady w Sobiborze oraz spotkania warsztatowego z młodzieżą żydowską w dniu 14 października 2013 r.

Opracowanie:

Iwona Kryczka (IX Gimnazjum w Lublinie)

Dominika Majuk (Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN”)

Warsztat historyczny dla młodzieży polskiej poruszający tematykę Holokaustu poprzez omówienie okoliczności wybuchu powstania w niemieckim nazistowskim obozie zagłady w Sobiborze. Powstanie to było bezprecedensowym wydarzeniem w historii Holokaustu; w jego efekcie z obozu zbiegło 320 Żydów, z czego 150 udało się przeżyć do końca wojny (w tym przywódcą powstania). Powstanie wybuchło 14 października 1943 roku i przyczyniło się do decyzji o likwidacji obozu. Jednymi z ostatnich żyjących byłych więźniów obozu w Sobiborze są Tomasz Toivi Blatt i Filip Białowicz.

Podczas warsztatu uczestnicy zapoznają się z fragmentami wspomnień Tomasza Toivi Blatta i Filipa Białowicza, opisującymi warunki życia w obozie, przeżycia więźniów oraz emocje i wartości, które wyznaczały ich postępowanie. Głos świadków wydarzeń sprzed 70 lat pobudza do refleksji na temat znaczenia podtrzymania pamięci o tych wydarzeniach w naszych czasach.

Warsztat jest wezwaniem kierowanym do młodych ludzi, by wzięli odpowiedzialność za dalsze przekazywanie historii i włączali się w działania mające na celu pielęgnowanie pamięci o Holokauście.

Uczestnicy: młodzież gimnazjalna lub licealna, max. 30 osób.

Czas zajęć: 45 min.

Po warsztatach uczestnik będzie potrafił:

- zaprezentować wiedzę ogólną na temat Holokaustu i akcji „Reinhardt” oraz dokonać krytycznego osądu rzeczywistości wojennej,
- omówić okoliczności powstania, które wybuchło w obozie zagłady w Sobiborze oraz wymienić jego przywódców,
- wymienić osoby, które są jednymi z ostatnich żyjących byłych więźniów obozu w Sobiborze (T. Blatt, F. Białowicz, J. Schelvis),
- omówić warunki życia w obozie zagłady w Sobiborze na podstawie wspomnień byłych więźniów,
- wymienić różne postawy ludzi w czasie wojny i okupacji oraz wartości, jakie towarzyszyły ludziom znajdującym się w ekstremalnych warunkach,
- analizować wartości, które są ważne dla dzisiejszych młodych ludzi,
- wymienić różne sposoby aktywnego przekazywania Pamięci,
- analizować i świadomie korzystać z materiału źródłowego, jakim są wspomnienia Historii Mówionej.

Materiały źródłowe:

- Relacja historii mówionej Filipa Białowicza (nagr. Lublin 2008) – wersja tekstowa i zdjęcie ze zbiorów Ośrodka „Brama Grodzka – Teatr NN”.

- Relacja historii mówionej Tomasza Blatta (nagr. Lublin 2004, 2008) – wersja tekstowa i zdjęcie ze zbiorów Ośrodka „Brama Grodzka – Teatr NN”.
- Relacja historii mówionej Julesa Schelvisa (nagr. Lublin 2007) – wersja tekstowa i zdjęcie ze zbiorów Ośrodka „Brama Grodzka – Teatr NN”.
- Tomasz Toivi Blatt, *Ucieczka z Sobiboru*, 2010.
- Philip Bialowitz, Joseph Bialowitz, *Bunt w Sobiborze: opowieść o przetrwaniu w Polsce okupowanej przez Niemców*, 2008.

Potrzebne materiały:

- przygotowane załączniki [zał. 1.1 - zał. 5.4]
- kartki i długopisy x 30 szt.
- rzutnik

Przebieg warsztatów

1. Wprowadzenie (5 min.)

Potrzebne materiały: dystrykt lubelski w planach nazistów [zał. 1.1], mapka Lubelszczyzny [zał. 1.2] – wydruk lub rzutnik

Uczestnicy siadają w kręgu. Prowadzący zadaje kilka pytań:

- czy ktoś był na terenie byłego obozu nazistowskiego w Polsce?
- jakie nazwy byłych obozów nazistowskich potrafią wymienić uczestnicy warsztatów?
- czy ktoś był na terenie byłego obozu na Majdanku?
- czy ktoś z uczestników warsztatu był w Sobiborze?

Prowadzący wyjaśnia takie pojęcia jak: obóz koncentracyjny, obóz zagłady, Akcja Reinhardt – obozy Akcji Reinhardt. Prowadzący wyjaśnia szczególną rolę, jaką dystrykt lubelski pełnił w eksterminacyjnych planach nazistów [zał. 1.1].

Prowadzący pokazuje uczestnikom mapkę Lubelszczyzny z okresu II wojny światowej z zaznaczonymi miejscami związanymi z bezpośrednią i pośrednią eksterminacją Żydów [zał. 1.2].

2. Ćwiczenie – Kręgi historii (15 min.)

Potrzebne materiały: fragmenty relacji Tomasza Toiviego Blatta [zał. 2.1], informacje o obozie w Sobiborze [zał. 2.2], fotografie byłych więźniów [zał. 2.3] – wydruk lub rzutnik

Prowadzący prosi uczestników aby powstali i dzieli ich na 2 grupy. Każda z nich tworzy okrąg w ten sposób, aby jeden znajdował się wewnątrz drugiego. Następnie uczestnicy odwracają się przodem do siebie tak, aby tworzyli pary. Osoby w kręgu wewnętrznym otrzymują karteczki z fragmentami relacji historii mówionej Tomasza Toiviego Blatta [zał. 2.1]. Osoby w kręgu zewnętrznym otrzymują karteczki z informacjami historycznymi o obozie zagłady w Sobiborze [zał. 2.2]. Prowadzący nie informuje uczestników z jakiego źródła pochodzą fragmenty tekstu, które otrzymali.

Każdy uczestnik zapoznaje się z treścią otrzymanego fragmentu i opowiada ją osobie stojącej naprzeciwko. Następnie para wymienia się kartkami. Osoby z obu kręgów przesuwają się o jedno miejsce w lewo. W ten sposób tworzą się nowe pary, w których uczestnicy opowiadają sobie historie, jakie przed chwilą (w poprzednich parach) usłyszeli (w razie potrzeby mogą spojrzeć do otrzymanej kartki). Znowu następuje wymiana opowiadanych historii oraz kartek i przesunięcie kręgów.

Wymiana opowiadań i przesunięcie kręgów powinno odbyć się przynajmniej 6 razy.

Następnie wszyscy siadają w jednym kręgu i prowadzący zadaje pytania:

- z jakich źródeł pochodzą fragmenty relacji?
- kto może być autorem relacji?

- czy ktoś zauważył podobieństwa albo różnice w opowieściach, które usłyszał w trakcie ćwiczenia?

Prowadzący wyjaśnia, że te opowieści pochodzą z 2 źródeł: relacji historii mówionej Tomasza Toiviego Blatta oraz z opisu przygotowanego na podstawie źródeł historycznych. Choć relacjonują tę samą historię, prezentują dwie różne perspektywy – „dużej” i „małej” historii.

Najważniejsze fakty historyczne dotyczące obozu w Sobiborze (daty, nazwiska, liczby) zostają zapisane na tablicy lub flipcharcie.

Na zakończenie ćwiczenia prowadzący pokazuje zdjęcia żyjących więźniów obozu w Sobiborze, którzy będą obecni na uroczystości 70. rocznicy powstania w obozie: Tomasza Toiviego Blatta, Filipa Białowicza i Julesa Schelvisa [zał. 2.3].

3. Ćwiczenie – Topografia obozu (10 min.)

Potrzebne materiały: mapki [zał. 3.1], informacje do odczytania przez prowadzącego o topografii obozu [zał. 3.2], mapa [zał. 3.3] – wydruk lub rzutnik, długopisy x 30

Uczestnicy dobierają się w pary. Prowadzący rozdaje każdej z par mapkę z planem obozu zagłady w Sobiborze [zał. 3.1]. Odczytuje tekst, w którym wymienione są najważniejsze miejsca z topografii obozu [zał. 3.2]. Zadaniem uczestników jest zaznaczenie na swoich mapach miejsc, które są wymienione w odczytanym fragmencie.

Na zakończenie prowadzący pokazuje na rzutniku mapę byłego obozu z zaznaczonymi współcześnie istniejącymi miejscami na terenie byłego obozu [zał. 3.3].

4. Ćwiczenie – Tak czy nie? (5 min.)

Potrzebne materiały: relacje Tomasza Toiviego Blatta i Filipa Białowicza [zał. 4.1]

Wszyscy uczestnicy proszeni są o powstanie. Prowadzący staje na środku sali i czyta pytanie, na które można odpowiedzieć „TAK” lub „NIE”. Każdy uczestnik sam decyduje, jaka będzie jego odpowiedź. Staje po prawej stronie sali, jeśli chce odpowiedzieć na pytanie „TAK” lub po lewej stronie, chcąc odpowiedzieć „NIE”. Zajęcie miejsca na środku sali oznacza niezdecydowanie. Im dalej od środka, tym bardziej stanowcza jest odpowiedź.

- „**Jeśli tylko będą odpowiednie warunki, każdy może zostać bestią lub bohaterem**” – słowa Ocalonego Tomasza Toiviego Blatta

Po krótkiej dyskusji na temat przedstawionego dylematu moralnego prowadzący (lub młodzież) odczytuje jako komentarz fragmenty relacji Ocalonych – Tomasza Toiviego Blatta i Filipa Białowicza, dotyczące warunków panujących w obozie [zał. 4.1].

5. Ćwiczenie – Trudna Pamięć (5 min.)

Potrzebne materiały: informacje o upamiętnieniu w miejscu obozu [zał. 5.1], historia zawieszki [zał. 5.2], zdjęcia [zał. 5.3] – wydruk lub rzutnik, bibliografia [zał. 5.4], opcjonalnie kartki i długopisy x 30

Uczestnicy siadają w kręgu. Prowadzący informuje uczestników, iż jednym z głównych celów nazistów była dehumanizacja ofiar – odebranie im nie tylko godności jako ludziom, ale zabranie imion i nazwisk, zaprzeczenie ich istnieniu. Żydzi z Polski i Europy Wschodniej byli wysyłani do obozów zagłady bez robienia list transportowych. Imiona milionom bezimiennych ofiar próbuje przywrócić Instytut Yad Vashem w Jerozolimie.

Prowadzący odczytuje cytatał – motto warsztatów, autorstwa Ocalonego Filipa Białowicza: „Musicie przekazać tę historię dalej”.

Prowadzący pyta uczestników:

- jakie znają formy upamiętniania lub sposoby przekazywania Pamięci (zdjęcia, historia mówiona, księgi pamięci, pomniki, tablice pamiątkowe, akcje w przestrzeni publicznej, opowiadanie historii, filmy,

- audycje radiowe, książki, komiksy, strony internetowe, itp.)
- co jest ważne w procesie przekazywania historii?
 - czy opowiadanie historii może ocalić je od zapomnienia?

Prowadzący przekazuje uczestnikom informacje na temat historii upamiętnienia w miejscu byłego obozu w Sobiborze [zał. 5.1]. Działania na rzecz właściwego upamiętnienia tego miejsca są w toku, a trwające obecnie prace archeologiczne przynoszą nowe informacje i odkrycia, pozwalając nawet na identyfikację ofiar Zagłady – przypadek odnalezionej zawieszki Lei [zał. 5.2 oraz zał. 5.3].

Prowadzący udziela informacji o książkach i filmach, które opisują powstanie w Sobiborze [zał. 5.4].

Prowadzący pyta uczestników, co sami mogliby zrobić, żeby Pamięć o historii Holokaustu oraz II wojny światowej nie zginęła wraz z odchodzeniem Świadków Historii. Prowadzący może także rozdać kartki, na których uczestnicy mogą wypisać swoje propozycje (także pracując w grupach). Na koniec ćwiczenia każdy prezentuje swoje pomysły.

6. Podsumowanie (5 min.)

Prowadzący podsumowuje merytoryczną wiedzę zdobytą podczas warsztatu i dziękuje za zaangażowanie uczestników.



Tekst publikacji udostępniony na licencji Creative Commons: CC-BY-SA
Uznanie autorstwa – na tych samych warunkach 3.0 Polska